

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 4 1 5 2 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 3. junij 2014 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Identiteta in kultura

Vir 1

Čefurji se na Fužinama niso preveč asimilirali. Ne jebejo oni to asimilacijo sploh. Toliko je enih čefurjev tukaj, ki sploh ne znajo slovensko. Znajo reč »nasvidanje« pa »živijo« pa »malo točno« pa »ene cigarete« pa »prosam« pa »hvala« pa še tri besede pa nič drugega. Enega slovenskega stavka ne znajo sestavit.

(Vojnović, G. (2008): Čefurji raus, Študentska založba, Ljubljana, str. 136)

1.1. Kako imenujemo prilagajanje priseljencev kulturi družbe, v katero so se priselili? (Vir 1.)

_____ (1 točka)

1.2. Navedite in opišite še dva druga mogoča procesa ob stiku različnih kultur.

Navedba in opis prvega procesa: _____

 _____ (2)

Navedba in opis drugega procesa: _____

 _____ (2)
 (4 točke)

1.3. Navedite in opišite sestavino kulture, o kateri govori vir 1.

Navedba sestavine kulture: _____ (1)

Opis sestavine kulture: _____

 _____ (2)
 (3 točke)

1.4. Predstavite razmerje med »dominantno« kulturo in subkulturami.

(2 točki)

1.5. Kako imenujemo presojanje druge kulture izključno s stališča lastne kulture?

(1 točka)

Vir 2

Do sedmega leta starosti je fant živel doma, nato pa je zapustil popolnoma družinsko okolje in prišel v oskrbo države, kjer je živel z drugimi otroki njegovih let. Mladi Špartanci so bili razdeljeni v tri glavne starostne skupine, v prvi so bili otroci od osem do enajst let, v drugi dečki od dvanajst do petnajst let in v tretji efebi (*gr. *epebos**) od šestnajst do dvajset let. Z dvajsetimi leti se je njihovo šolanje in izobraževanje zaključilo.

(Lopez Melero, R. (1994): Kako so živeli Grki, EWO, Ljubljana, str. 55–56)

1.6. Katera faza (vrsta) socializacije je nakazana/opisana v viru 2?

(1 točka)

1.7. Predstavite dve značilnosti v viru 2 predstavljenе socializacije.

Predstavitev prve značilnosti: _____

(1)

Predstavitev druge značilnosti: _____

(1)
(2 točki)

1.8. Kaj je resocializacija?

(1 točka)

1.9. Resocializacija je večkrat neuspešna. Kratko pojasnite tri vzroke za to.

Prvi vzrok: _____

(1)

Drugi vzrok: _____

(1)

Tretji vzrok: _____

(1)
(3 točke)

1.10. Navedite dva konkretna primera resocializacije.

Prvi primer: _____

(1)

Drugi primer: _____

(1)
(2 točki)

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

Nekatere skupine prebivalstva so zelo izpostavljene tveganju revščine. Čeprav stopnja tveganja revščine, ki je odsev porazdelitve dohodka med prebivalci (dohodkovna revščina), kaže dokaj nizko stopnjo neenakosti znotraj populacije, so nekatere skupine prebivalstva zaradi revščine še vedno močno ogrožene. To so ljudje, ki živijo sami, so samohranilci ali živijo v enočlanskih gospodinjstvih; nekaterim od njih, in sicer brezposelnim in starim, se je ogroženost v letu 2008 še povečala.

(Socialni razgledi 2009, Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana 2010)

- 2.1. Vir 1 govori o ogroženosti nekaterih skupin prebivalcev zaradi revščine. V povezavi z revščino govorimo o absolutni in relativni revščini. Opredelite obe obliki revščine in pojasnite, zakaj razlikujemo med njima.

Absolutna revščina: _____

_____ (1)

Relativna revščina: _____

_____ (1)

Pojasnitev razlikovanja med njima: _____

(2)
(4 točke)

- 2.2. Pojasnite povezanost med revščino in socialno izključenostjo.

(2 točki)

- 2.3. Različne teorije revščino običajno razlagajo z vzroki, ki so povezani z reveži samimi (njihovimi lastnostmi) ali pa z vzroki v organizaciji družbe. Navedite in pojasnite eno od teorij.

Navedba teorije: _____ (1)

Razlaga navedene teorije: _____

 _____ (2)
 (3 točke)

Vir 2

Razredna diferenciacija glasbenega okusa je na prvi pogled očitna, čeprav ne temelji na nasprotju med visoko in popularno kulturo. Tisti z visoko izobrazbo in tisti v najvišjem poklicnem razredu so v največji meri poslušalci kategorije »visoki pop in klasika« in najmanj preferirajo »nizko množično kulturo« z glasbenimi zvrstmi, kot so narodno-zabavna glasba in turbofolk. Pri spodnjem razredu je očitna izrazita preferenca za »nizko množično kulturo«.

(Kurdija, S., in Luthar, B. (2011): Razred in kulturne distinkcije, FDV, Ljubljana)

- 2.4. Pojasnite pojem »kulturni kapital«. Pomagajte si z virom 2.

 _____ (2 točki)

- 2.5. Kaj je družbeni status?

 _____ (1 točka)

- 2.6. Navedite in razložite enega od dejavnikov (eno od določnic), ki določajo družbeni status.

Navedba dejavnika (določnice): _____ (1)

Razlaga: _____
 _____ (1)
 (2 točki)

2.7. Kako imenujemo spreminjanje družbenega statusa na družbeni lestvici?

_____ (1 točka)

Vir 3

Prebivalstvo Slovenije je torej visoko integrirano v sorodstvena in prijateljska omrežja močnih vezi. Oboje prispeva k temu, da se prebivalci Slovenije čutijo obkrožene z ljudmi, ki jim visoko zaupajo. [...] Na mikro ravni so socialna omrežja prebivalcev Slovenije izvor socialnega kapitala, za katerega je značilen visok občutek pripadnosti kohezivni skupini.

(Iglič, H. (2004): Tri ravni socialnega kapitala v Sloveniji. S Slovenkami in Slovenci na štiri oči, FDV-IDV, Ljubljana, str. 155–177)

2.8. Kratko pojasnite pojem socialno omrežje.

_____ (1 točka)

2.9. Navedite in razložite, na katera načina lahko delujejo socialna omrežja.

Navedba in razlaga prvega načina: _____

_____ (2)

Navedba in razlaga drugega načina: _____

_____ (2)
(4 točke)

3. Odklonskost in kriminaliteta

3.1. Opredelite konformno vedenje.

(1 točka)

3.2. Pojasnite, po čem se kriminaliteta razlikuje od drugih oblik odklonskosti.

(2 točki)

Vir 1

Največja doslej razkrinkana kriminalna združba, ki je tihotapila heroin, je padla leta 1998 v policijski akciji, imenovani Kolo. Šlo je za voznike tovornjakov iz Gorenjske, ki so v posebej prirejenih rezervoarjih za gorivo tihotapili večje količine heroina iz Turčije preko Bolgarije v zahodnoevropske države.

(Oprostili glavino »bojevnikov«, tudi Tošiča, Dnevnik, 21. 11. 2012, str. 14)

3.3. Poimenujte in pojasnite obliko kriminala, ki ga omenja vir 1.

Poimenovanje: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(2)
(3 točke)

Vir 2

V 2011 so na sodiščih končali kazenske postopke zoper 14.169 polnoletnih in 550 mladoletnih oseb. Obsodili so 7.596 polnoletnih oseb, 369 mladoletnikom pa so izrekli vzgojni ukrep ali kazen. Med pravnimi osebami je bilo ovadenih 674, obtoženih 77, spoznanih za odgovorne pa 8.

(<http://www.stat.si>. Pridobljeno: 12. 12. 2012.)

- 3.4. O katerem načinu ugotavljanja obsega in razširjenosti kriminalitete lahko sklepate iz vira 2? Navedite ga in kratko predstavite.

Navedba: _____ (1)

Predstavitev: _____

(2)
(3 točke)

- 3.5. Kdo je avtor teorije strukturne napetosti in v katero teoretsko perspektivo v sociologiji ga uvrščamo?

Avtor: _____ (1)

Teoretska perspektiva: _____ (1)
(2 točki)

- 3.6. Razložite, kako omenjeni avtor (vpr. 3.5.) pojasnjuje vzroke odklonskosti.

(3 točke)

3.7. Kaj je »panopticism«?

(2 točki)

3.8. Za katero obliko družbenega nadzora je značilen panopticism? Predstavite še eno značilnost te oblike družbenega nadzora.

Oblika družbenega nadzora: _____
(1)

Predstavitev še ene značilnosti: _____

(1)
(2 točki)

3.9. Katero obliko družbenega nadzora še poznate? Predstavite eno izmed njegovih značilnosti.

Oblika družbenega nadzora: _____
(1)

Predstavitev značilnosti: _____

(1)
(2 točki)

4. Znanost – družbeni razvoj in ekološka vprašanja

Vir 1

S tem je Zemlja povzdignjena med ostale zvezde premičnice, obenem pa izgubi svoj osrednji položaj v vesolju. To miselnost nadaljuje in dopolni Kepler, astronom, ki je trdil, da je narava grajena na preprostih številskih razmerjih [...] Moč te ideje je uspel dokazati tudi v praksi glede gibanja Zemlje okoli Sonca. Galileo Galilei je zavrnil elemente mitološkega pojmovanja sveta in vpeljal strogo deterministično mehaniko. Trdil je, da je vse merljivo, kar pa ni merljivo, je treba narediti merljivo. Poleg tega je trdil, da se da vse matematično obdelati: »Narava je odprta knjiga, napisana z matematičnimi pismenkami.«

(<http://www.gcc.si/wp-content/uploads/2006/11>. Pridobljeno: 6. 12. 2012.)

- 4.1. V katero obdobje je mogoče umestiti začetke moderne znanosti? Navedite ustrezno stoletje. V pomoč vam je lahko vir 1.

_____ (1 točka)

- 4.2. Katere družbene okoliščine so vplivale na razvoj moderne znanosti? Predstavite dve.

Prva družbena okoliščina: _____

_____ (2)

Druga družbena okoliščina: _____

_____ (2)
(4 točke)

OBRNITE LIST.

Vir 2

Z recesijo se v Slovenijo počasi vrača spoznanje zdrave pameti, da ne moremo napredovati brez kakovostnega znanja in razvoja. [...] Le s kreiranjem novih storitev, novih produktov, dvigom dodane vrednosti, skratka s pametno uporabo znanja se bo Slovenija uspešno razvijala naprej.

(Gams, M. (2010): Aktualni problemi slovenske znanosti, Delo, 28. 1. 2010, str. 26)

4.3. Katera družbena funkcija znanosti je predstavljena v viru 2?

_____ (1 točka)

4.4. Navedite in predstavite še dve drugi družbeni funkciji znanosti, ki nista razvidni iz vira 2.

Navedba prve funkcije: _____ (1)

Predstavitev: _____ (1)

Navedba druge funkcije: _____ (1)

Predstavitev: _____ (1)
(4 točke)

4.5. Pojasnite pojma.

Avtonomija znanosti: _____ (2)

Znanstvena paradigma: _____ (2)
(4 točke)

Vir 3

Danes smo bolj kakor kdajkoli v zgodovini človeštva občutljivi za vprašanje človekovega dostojanstva, v zvezi s tem pa za avtonomijo v znanosti. Globinsko spoznavanje naravnega zakona, glas vesti, splošni človeški čut za dobro in usmerjenost naše zavesti v prihodnost so razlog, da se danes v svetu vse bolj uveljavlja etika kot posebna zahteva sodobne tehnološke in tehnokratske civilizacije.

(<http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/CBDD5E279F3C6AACC1256E940046C531?OpenDocument>. Pridobljeno: 10. 12. 2012.)

4.6. S katerimi vrstami etičnih dilem se znanost ubada? Navedite dve. Lahko si pomagate z virom 3.

Prva vrsta etičnih dilem: _____

(1)

Druga vrsta etičnih dilem: _____

(1)
(2 točki)

4.7. Pojasnite eno od etičnih dilem znanosti, ki ste ju zapisali v svojem odgovoru, in navedite ustrezen družbeni primer.

Pojasnilo: _____

(2)

Družbeni primer: _____

(2)
(4 točke)

Prazna stran